

خود آموز

ترکی استانبولی

(مکالمه - دستور)

ارسالان فصیحی

فهرست

۷	پیشگفتار.....
۹	مقدمه.....
بخش یکم: مبانی	
۱۵	۱. الفبای ترکی.....
۱۹	حروف مصوت.....
۲۳	حروف صامت.....
۲۷	۲. قانون هماهنگی اصوات.....
۲۷	گروه‌بندی مصوتها.....
۲۸	هماهنگی مصوتها.....
۲۹	گروه‌بندی صامتها.....
۳۰	هماهنگی صامتها.....
۳۵	۳. پدیده‌های آوایی.....
۳۹	۴. آداب مکالمه در زبان ترکی.....
۴۷	۵. تصریف اسم.....
۴۷	پسوندهای جمع.....
۴۸	پسوندهای منسوبیت.....
۴۹	پسوندهای مالکیت.....
۵۰	پسوندهای حالت.....
۵۲	پسوندهای پرسشی.....

۶. ضمائر ۵۵
 ۷. اعداد ۶۳

بخش دوم: دروس اصلی

۸. آشنایی ۶۷
 مصدر ۶۹
 پسوندهای شخصی ۷۰
 زمان حال ۷۱
 حالت‌های اسم ۷۵
 ۹. در ایستگاه راه آهن ۷۹
 فعل اسم "imek" (بودن) ۸۱
 پسوندهای امری ۸۵
 پسوند جمع ۸۶
 ۱۰. آقای اُکتای ۹۷
 ساعت ۹۸
 ۱۱. در میوه‌فروشی ۱۰۳
 ترکیب‌های اضافی ۱۰۴
 ترکیب‌های وصفی ۱۰۶
 ۱۲. در قطار ۱۱۱
 واژه‌های "var" و "yok" ۱۱۳
 حرف اضافه "ile" ۱۱۴
 ۱۳. استقبال ۱۲۵
 حرف اضافه "da" ، "de" ۱۲۷
 پسوندهای منسوبیت ۱۲۸
 زمان گذشته ساده ۱۳۰
 زمان گذشته ساده فعل اسم (imek) ۱۳۲

- حالت وابستگی اسم ۱۳۴
 حالت مفعولی اسم ۱۳۴
 ۱۴. صبحانه ۱۴۳
 فعل "yapmak" ۱۴۶
 زمان آینده ۱۴۸
 ۱۵. در مطب ۱۵۹
 پسوندهای حالت‌های اسم ۱۶۳
 حالت همانندی اسم و ضمیر ۱۶۶
 ۱۶. در دانشکده ۱۷۹
 صفت تفضیلی (برتر) ۱۸۲
 صفت عالی (برترین) ۱۸۲
 پسوند "li" ۱۸۲
 پسوند "lik" ۱۸۳
 حالت التزامی فعل (istek kipi) ۱۸۵
 ۱۷. یک دیدار ۱۹۷
 حروف پیوندی ۲۰۱
 زمان گسترده فعل (geniş zaman) ۲۰۲
 ۱۸. در پستخانه ۲۱۹
 ترتیب کلمات در جمله ۲۲۲
 پیوند فعلی ۲۲۳
 نقل قول مستقیم ۲۲۵
 ۱۹. در بانک ۲۴۱
 ضرب‌المثلها ۲۴۳
 انواع فعل ۲۴۳
 ۲۰. در دفتر توریسم ۲۶۱
 قید همانندی "kadar" ۲۶۴

۲۱. در هتل ۲۷۷

پسوند arak (-erek) ۲۸۰

پسوند صفت ساز (li) ۲۸۱

ضرب المثلها ۲۸۲

۲۲. در رستوران ۲۹۱

صفات تأکیدی ۲۹۴

ترکیب قیدی «den(-dan) beri» ۲۹۶

۲۳. در فروشگاه پوشاک ۳۰۱

حالت شرطی فعل ۳۰۵

۲۴. بازگشت از کار ۳۱۳

ماضی نقلی ۳۱۵

پیشگفتار

زبان مهمترین و اساسیترین وسیله ایجاد ارتباط بین انسانهاست، همچنین وسیله پیشرفت اندیشه و انتقال سنن فرهنگی - تاریخی است. فراگیری هر زبانی به فراگیرنده این امکان را می دهد که با ایجاد ارتباط با گویندگان آن زبان و بهره گیری از منابع و امکانات موجود در آن به گستره ای نوین از ارتباطات بشری وارد شود.

آموزش زبان را می توان به ساختن بنا تشبیه کرد. بنای استوار نیازمند پایه ای مستحکم است و هر سنگ بنایی باید بدرستی کار گذاشته شود. طبقات بنا نیز به ترتیب، یکی پس از دیگری ساخته می شوند. در آموزش زبان نیز ابتدا باید پایه و مبانی آن را آموخت و پس از اطمینان از فراگیری کامل مبانی به آموختن ساختارهای دیگر پرداخت.

کتابی که در دست دارید با توجه به اندیشه های پیش گفته و برای پر کردن خلأ موجود در زمینه آموزشی علمی و روشمند زبان ترکی به رشته تحریر در آمده است.

در کتاب کوشش شده است که نخست پایه ها و مبانی آموزش داده شوند و پس از اطمینان از استحکام آنها به آموزش سایر زمینه ها پرداخته شود. کتاب از دو بخش تشکیل شده است: بخش یکم، که تا فصل هفتم را دربر می گیرد، شامل فونولوژی (آموزش الفبا، گروه بندی حروف، قوانین آوایی و...) و نیز مبانی دستوری است؛ که به فراگیرندگان اکیداً توصیه می شود این بخش را با دقت و درستی بیاموزند.

در بخش دوم، که از فصل هشتم تا پایان کتاب را شامل می شود، نخست متنی بر اساس مکالمه روزمره آورده شده است و پس از آن نکات دستوری ضروری برای درک متنها توضیح داده شده اند. ترجمه متنها در حد امکان به صورت تحت اللفظی است تا فراگیرنده معنی مستقل هر واژه را نیز بیاموزد. در پایان هر فصل تمرینهایی نیز داده شده است که به کمک آنها هم روند یادگیری بهتر و سریعتر می شود و هم نکات مکالمه ای جدید آموخته می شوند.

مقدمه

زبان ترکی زبان رسمی جمهوری ترکیه است. علاوه بر ترکیه در کشورهای بالکان (بلغارستان، یوگسلاوی، رومانی و یونان) و در بخش شمالی جزیره قبرس نیز ترک‌زبانان ساکن هستند. در کشورهای آلمان، اتریش، بلژیک و فرانسه نیز اقلیتهای ترک زندگی می‌کنند. در حال حاضر حدود ۸۰ میلیون نفر در سطح جهان به این زبان تکلم می‌کنند.

در ایران برای متمایز ساختن زبان ترکی از دیگر زبانها و لهجه‌های ترکی آن را «ترکی استانبولی» می‌نامند که این نامگذاری با اصول علمی زبان‌شناسی منطبق نیست. هم‌اکنون در جهان بیش از ۲۵ زبان عضو خانوادهٔ زبانهای ترکی وجود دارد که همگی نام خاص خود را دارند؛ مانند: آذربایجانی، ترکمنی، ازبکی، و غیره. براساس تقسیم‌بندی علمی زبان‌شناسی، نام «ترکی» فقط به زبان ترکی رایج در ترکیه اطلاق می‌شود و بر این اساس اضافه کردن کلمهٔ «استانبولی» به آن نه ضروری است، نه صحیح. با این حال چنین به نظر می‌رسد که تا زمانی که این تقسیم‌بندی علمی جای خود را در جامعه بیابد، در بیشتر مواقع بناچار باید از کلمهٔ «استانبولی» استفاده شود.

زبان ترکی از لحاظ شجره‌ای جزو گروه اوغوز^۱ از خانوادهٔ زبانهای ترکی است و از لحاظ مورفولوژی (صرفی) جزو زبانهای التصاقی محسوب می‌شود. (زبان التصاقی به زبانی گفته می‌شود که در آن تصریف افعال و ساخت حالت‌های اسم و کلمات جدید تنها با افزودن پسوند به ریشهٔ کلمه صورت می‌گیرد و ریشه دچار دگرگونی نمی‌شود). در گروه اوغوز زبانهای ترکی علاوه بر زبان ترکی زبانهای آذربایجانی، ترکمنی و قاقاویزی (در رومانی و مولداوی) نیز قرار دارند. این زبانها به این دلیل در یک گروه قرار داده شده‌اند که هم واژگان بنیادی آنها تا حد بسیار زیادی مشترک است و هم از لحاظ دستوری وجوه اشتراک فراوانی دارند. از این‌روست که مثلاً آذربایجانیها و ترکهای ترکیه

می‌توانند هنگام سخن گفتن منظور یکدیگر را تا حد نسبتاً زیادی درک کنند.

زبان ادبی امروزی ترکی در فرایند تکامل خود راهی طولانی و بغرنج پیموده است. طوایف اوغوز - سلجوق که در قرون دهم و یازدهم میلادی از آسیای میانه به شبه جزیره آناتولی آمدند، در آنجا ابتدا حکومت سلجوقی را بنیاد نهادند (قرن دوازدهم میلادی) و سپس در قرن چهاردهم حکومت عثمانی و بعدها در قرون پانزدهم و شانزدهم امپراتوری عثمانی را تشکیل دادند. در این روند چند صد ساله، زبان این طوایف نیز در نتیجه دادوستد وازگانی و تأثیر و تأثر متقابل با سایر زبانها دچار دگرگونی گشت.

زبان ترکی، مانند هر زبان دیگری، در طول تاریخ تحت تأثیر زبانهای مختلف قرار گرفته است؛ پس از اسلام آوردن ترکها زبان ایشان تحت تأثیر زبان عربی و پس از اسکان طوایف سلجوقی در ایران تحت تأثیر زبان فارسی قرار گرفت و بدین ترتیب در گنجینه واژگان آن کلمات عربی و فارسی رو به فزونی نهاد. تحت تأثیر زبان عربی، که در آن هنگام زبان دین و علم به شمار می‌رفت، و زبان فارسی، که زبان شعر و ادبیات شمرده می‌شد، نه تنها گنجینه واژگان زبان ترکی، بلکه ساخت دستوری آن نیز دچار دگرگونی گشت و زبان ادبی جدیدی پدید آمد که به نام «زبان عثمانی» مشهور شد. زبان عثمانی با زبان ترکی، که تا امروز اصالت خود را حفظ کرده است و در آن هنگام زبان عامه مردم محسوب می‌شد، تفاوت داشت و همان‌گونه که از نام آن پیداست زبانی غیر از ترکی بود. چنانکه هم اکنون در ترکیه فرهنگهای لغت «عثمانی به ترکی» تدوین می‌شود.

زبان عثمانی که ترکیبی از عناصر لغوی و دستوری زبانهای عربی، فارسی و ترکی بود تا اوایل قرن بیستم، به مثابه زبان ادبی دربار عثمانی، در مکاتبات بین دول و ادبیات دیوانی به کار می‌رفت. در دورانهای مختلف برای از میان برداشتن اختلاف ژرفی که بین زبان مردم و زبان «ادبی» طبقات مرفه و بالای جامعه پدید آمده بود کوششهایی صورت گرفت. این کوششها برای آن بود که زبان عثمانی از تعبیرات، اصطلاحات و لغات نامأنوس پاک گردد و رو به سادگی نهاد. نخستین کوششی که در این راستا انجام گرفت مربوط به دوران اصلاحات (۱۸۳۹-۱۸۷۸ میلادی) است که در تاریخ ترکیه از آن با عنوان «دوره تنظیمات^۱» یاد می‌شود. با اینکه در این دوره برای پاکسازی و ساده کردن زبان عثمانی گامهای مهمی برداشته شد، اما این روند ناتمام ماند. از سوی دیگر با «غریبگری» همه گیری که در این دوره پا به میدان نهاده بود، لغات بسیاری از زبانهای اروپایی، بویژه فرانسوی، به زبان عثمانی راه یافت.

1. Tanzimat Devri

مرحله دوم در ساده کردن زبان عثمانی با قیام «ترکهای جوان^۱» آغاز شد (۱۹۰۸ میلادی). در این مرحله نیز کوششهایی که در جهت نزدیک کردن زبان عثمانی به زبان مردم صورت می‌گرفت بی نتیجه ماند و بدین ترتیب مسائلی که قرنهای گریبانگیر زبان ترکی شده بود همچنان حل نشده باقی ماند.

آغاز دوران جمهوری نقطه عطفی در پیشرفت و تکامل زبان ترکی بود. بعد از آنکه در سال ۱۹۲۳ رژیم سلطنتی به جمهوری تغییر یافت، اصلاحات اساسی در زبان نیز شروع شد. این اصلاحات که تحت عنوان «انقلاب زبان» انجام گرفت از جمله منجر به تغییر الفبای ترکی از عربی به لاتین و تغییر نام زبان از «عثمانی» به «ترکی» شد. در سال ۱۹۳۲ مرکزی به نام «نهاد زبان ترک^۲»، که نوعی فرهنگستان زبان است، تأسیس شد که وظیفه اش انجام اصلاحات در زبان، ساختن واژه‌های نوین و پاک کردن زبان ترکی از لغات و اصطلاحات بیگانه است. این نهاد با استخراج واژگان از کتیبه‌ها و یادمانهای باستانی ترکی، زبانهای خویشاوند و زبانها و لهجه‌های مختلف ترکی اقدام به یافتن معادل‌های ترکی برای لغات بیگانه، و در صورت لزوم ساختن واژه‌های نوین بر اساس واژه‌های قدیمی و گاه مهجور ترکی کرد.

البته در کار اصلاح زبان برخی زیاده‌رویها نیز صورت گرفت، از جمله جایگزینی کلمات جدید به جای کلمات مأخوذه که در زبان مردم پذیرفته شده بود، ساختن کلمات مجعول و غیره. از سوی دیگر مداخله غیر ضروری در فرایند طبیعی تکامل زبان برای دست یافتن به موفقیت در کوتاهترین مدت باعث ایجاد مشکلاتی شد. از جمله این مشکلات پدید آمدن نوعی اختلاف زبانی بین نسله‌ها بود. البته این مشکل امروزه بر اثر عواملی چون گذشت چندین دهه از شروع اصلاحات، تربیت چندین نسل با اصول نوین، پیشرفت و رواج وسایل ارتباط جمعی (مطبوعات، رادیو - تلویزیون) و... تا حد بسیار زیادی حل شده است.

1. Genç Türkler

2. Türk Dil Kurumu